

referativní publikace. Žádná publikace tohoto typu ovšem nemůže aspirovat na úplnost a ani tu bychom neměli co vytýkat, kdyby autorky přesně reflektovaly povahu svých omezení. V jejich případech však platí výřka z etnocentrismu: kniha je celá postavena na výsledcích publikovaných v angličtině a autorky nepředpokládají, že by mimo přehlížené prameny mohlo zůstat něco pro vědu podstatnějšího. Co však je ještě důležitější: i jejich pojetí vědy je jen jedno z možných, kdežto celá kniha implicitně staví na existenci jediné možnosti. Práce, které Maccobyová a Jacklinová přehlíží, jsou všechny založeny na experimentální proceduře, sledující pozitivistickou metodologii pojmů operacionalizovaných v proměnné a důkazu opírajícího se o statisticky významnou kovariaci nezávislé a závislé proměnné. Jiná vysvětlení, resp. vysvětlení netestovatelná touto procedurou autorky také uvádějí, pečlivě je však od experimentálních výsledků oddělují a označují je vždy explicitně jako svá přesvědčení, domněnky, názory, vědou nepotvrzené předpoklady. V tom je jejich síla — i ohraničenost jejich možnosti. Nechtěl bych však vzbuzovat dojem, že autorky jsou metodologicky naivní — vědí o jiných metodologiích. Na jedné straně např. citují některá etiologická vysvětlení, na druhé straně samy poukazují na to, že většina experimentálních výsledků se týká malých dětí, protože dospělí je obtížnější pozorovat v „přirozeném kontextu“ a pozorováním nelze postihnout to, co totožné chování činí principiálně rozdílným: totiž cíl, který je jím sledován, a interpretace, jehož se mu dostává od jiných i od jednajícího subjektu. Sdílejí však přesvědčení, že předmětem vědy může být jen to, co je smyslově evidentní, a snad i víru, že při dostatečné trpělivosti a houževnatosti se takto pojatá věda nakonec dopracuje i k explikaci společenské skutečnosti, jež je jen kvantitativně, nikoli kvalitativně odlišná.

Kdybychom my podobnou referativní publikaci připravovali, nedostatkům tohoto druhu bychom se rozhodně vyhnuli. Kdybychom ovšem podobné publikace připravovali.

Ivo Možný

Bernard I. Murstein (ed.): *Exploring intimate life styles*. (Hledání intimních životních stylů.) Springer Publishing Co., New York 1978, 129 str.

V naší kultuře již po několik set let dobře slouží monogamní párové manželství jako monopolní instituce pro legitimní reprodukci populace. Je pravda, že od počátku tohoto století jsme mohli zaznamenat několik vln skeptických předpovědí o jeho budoucnosti, jež odezněly bez předvídaných následků, ale je také pravda, že od počátku tohoto století bez dramatického efektu, pomalu a pravidelně přibývá alternativních vzorců intimní interakce, jež vedou anebo nevedou k reprodukci, a že tyto alternativní vzorce si postupně, jeden po druhém prosazují větší a větší míru sociální legitimacy: rozvod, mateřství mimo manželství, manželství otevřené extra-matrimoniálním sexuálním stykům, nesezdané soužití, homosexuální soužití — to všechno bylo ještě před nedávnem přísně sankcionizováno, kdežto dnes s tím počítáme jako menšinovým, nicméně přijatelným uspořádáním intimních vztahů. Velká většina lidí dává stále přednost manželství, ale stále více je jich nespokojeno s tradičním uspořádáním rolí v manželství, se ztrátou individuální identity ve prospěch identity párové a s omezením možností hlubší interakce s druhými jinak, nežli jako členové „páru“. Tato problematika je zvláště intenzivně pocítována na Západě, kde změna musí být probojována jako sociální program; ale ani u nás, kde už jako program probojována je, není bez otázek pro ty, kdož usilují o jeho realizaci. Před sociologií rodiny stojí tedy jako vskutku nepominutelný předmět poznávání reálné formy a současné hledání takových intimních životních stylů, které by umožnily plný rozvoj člověka, vytvořily prostor pro jeho trvalý osobnostní růst a přitom zajistily přiměřenou reprodukci populace i zdravou socializaci dětí a jejich hmotné a sociální zabezpečení.

Recenzovaná kniha je sborníkem studií na téma takovýchto hledání. Jeho uspořádání je nestandardní, zajímavé a inspirující. Pro pojednání o každém „alternativ-

ním intimním životním stylu“ se editor snažil najít jednak reprezentativního autora teoretické statě, zkoumající stav, slabiny a přednosti vynořující se instituce, jednak autora případové studie, podávající konkrétní obraz její realizace, nejčastěji z pozice zúčastněného pozorovatele; se dvěma výjimkami se mu to u všech alternativních intimních životních stylů podařilo, i když úroveň a zaměření teoretických studií i nezobecnujících pozorování značně varíuje.

Kniha je rozdělena do tří oddílů. V prvním jsou zkoumány alternativy tradičního manželského páru, ačkoli ne všichni, kdo se na těchto variantách podílejí, jsou v právním smyslu ženatí či vdané. Je tu kapitola o „adrogynním manželství“, jež by v našem kulturním kontextu bylo vnímáno jako manželství s obrácením tradičních rolí, kapitola o sexuálně „otevřeném“ manželství, kapitola o manželském soužití ve třech či ve čtyřech, kapitola o rodinných „komunách“ a kapitola o životním způsobu, jež se v angličtině označuje termínem „swinging“ či „mate swapping“ a pro něž neznám v češtině přiléhavý název (u nás je vzájemná výměna partnerů pro sexuální styk mezi dvěma či více manželskými páry zatím natolik tabuizována, že si praxe nevynutila — s výjimkou nepřesného a nečeského termínu „grupensex“ — uznávané a obecně užívané označení). Druhý oddíl pojednává o alternativních životních stylech zahrnujících pouze osoby v právním slova smyslu svobodné: je tu kapitola o „tvořivém staromládencství a staropanství“ (opět přeloženo opisem — ale jaké máme slovo pro „singlehood“?), kapitola o nesezdaném soužití a kapitola o homosexuálním soužití. Třetí oddíl je věnován studii o životních stylech budoucnosti a závěrečné úvaze editora.

Posuzování sborníku je vždycky obtížná záležitost, pokud prostor nedovolí věnovat se jednotlivým statím odděleně. I my se musíme omezit na konstatování, že odborná úroveň, teoretické aspirace a vysvětlující schopnost jednotlivých statí je výrazně nevyrovnaná a že zúčastněné studie někde mají a někde postrádají reflektující odstup nezbytný k proniknutí pod povrch zážitku. Jako celek kniha dobře odráží vnitřní tenze kapitalistické společnosti, o které píše, tedy „skutečnost fragmentální nukleární rodiny, odosobněné byrokratické vztahy mezi lidmi, zaměstnání, jež nedává životu smysl, ztrátu pocitu pospolitosti v obci, kde člověk žije a politicko-ekonomický systém, jež nás vystavuje bezmoci řešit naše základní sociální problémy, úpadek měst, služeb, spotřebního zboží a potravy“ (s. 77). Autoři vesměs chápou alternativní vzorce intimní interakce jako reakci na „nespravedlnost, odcizení, neosobnost a nedostatek transcendentivního smyslu, jež se staly přirozenou součástí života v současné společnosti“. Jejich analýza však — a to je výtka naprosto podstatná — nedokázala vnímat tento vývoj zároveň jako výraz určitého uspořádání společenských vztahů a interpretovat je v širším sociálním kontextu, ani vrhnout světlo na to, jak, kde a nakolik jednotlivé alternativy selhávají vzhledem k proklamovanému cíli a stávají se pro člověka součástí poměrů, jež byly zdrojem iniciálního zoufalství.

Ivo Možný

